

Prima ergo causa divortii est hæresis, seu apostasia, *cap. 2. h. t. l. 2. tit. 10. part. 4.* ac proinde si innocens grave periculum perversionis patiat, tenetur hæreticum dimittere, nec indiget autoritate Judicis: nam cum hæc obligatio sit Juris Naturalis, potest propria autoritate hæreticum dimittere, si solum ex cohabitatione periculum commune perversionis imminet, non tenetur innocens ab eo communi periculo fugere cum gravi suo detrimento: quod sanè pateretur in divortio, vivendo in cælibatu, quæ obsequiis, & cohabitatione uxoris privando, *cap. 6. h. t. Sanch. de Matrim. l. 10. D. 15. ex n. 5.* cum hæresis ex se non sit causa perpetui divortii, innocens tenetur admittere conjugem respicientem post divortium, non solum autoritate propria, sed etiam sententia Judicis factum, *cap. 7. h. t. & deducitur ex Leg. 2. tit. 10. p. 4. ibi: Esso mismo seria del que ficieste jorncio espiritualmente, tornandose Herege, ó Moro, ó Judío, si non quisiesse facer enmienda de su maldad.* Nisi fortè innocens velit Religionem ingredi: nam favore Religionis non tenetur conjugem admittere, *e. fin. de Convers. conjugatur.* Et sic debet intelligi, *cap. 6. h. t.* quod videtur contrarium; *text. in cap. 7. h. t. sic Gloss. in cap. 6. h. t. Hostiens. Joan. Andr. Abulens. in c. 19. Matth. q. 76. Barb. in cap. 6. h. t. n. fin. Greg. Lop. in l. 2. tit. 10. p. 4. & alii apud Sanch. de Matr. l. 10. D. 15. n. 18.* contra *Sanch. n. 19. ubi plures citat. Gonz. in cap. 6. h. t. & alios.* Si uterque conjux ab Ecclesia est de hæresi damnatus, uterque potest ab altero, etiam invito divertere: quia per sententiam uterque est perpetuo privatus jure conjugali: nec in hoc datur compensatio. Si unus tantum sit condemnatus innocens, potest ab eo divertere, nec eidem reconciliari tenetur, *Sanch. de Matr. l. 10. D. 16. n. 4.* Nec hæresis cum adulterio, quoad divortium agens adversus hæreticum ad divortium: nec ejus intentio elidit adulterii exceptionem: quia licet hæresis post sententiam sit causa perpetui divortii, sicut adulterium, ratio est diversa, & finis distinctus: quippe divortium ob adulterium est inductum ob utilitatem privatam conjugis, secus divortium ob hæresim; nam hoc est inductum ob injuriam, & violationem fidei, non conjugii, sed Deo data. *Sanch. de Matr. l. 10. D. 16. Ponz. de Matrim. lib. 9. cap. 22. n. fin. 2.* causa divortii est

periculum animæ, quod conjux timet ex cohabitatione cum alio; v. g. si inciter, vel impellat ad beneficium, turrim, maleficium, præposteram venerem, licet innocenti divortium facere, *c. 5. 28. q. 1.* non tamen perpetuum, licet hoc aliqui concedant: nam tenetur innocens conjugem emendatum admittere ad cohabitationem. Si delictum conjugis nec in periculum animæ, nec corporis alterius redundet, non licet ob illud divortium facere; *arg. cap. 2. h. t. & ibid. Abb. D. Thom. in 4. D. 39. q. un. art. 6. Sanch. de Matr. l. 10. D. 17. n. 5.*

184 3. Causa est periculum corporis, quod conjugii imminet ex cohabitatione alterius, & præbet causam divortio. Hinc sanus potest separare se a Leproso, vel alio morbo contagioso laborante. *Novo. Man. cap. 22. n. 22.* vel a latrone si timeat ob ejus consortium grave vitæ, vel honoris detrimentum. *Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 18. n. 21.* Savitia, non solum viri, ut frequentius accidit, qua uxorem suam crudeliter tractat, vel ejus vitæ ferro, vel veneno insidiatur: vel mortem, vel mutilationem seriò minatur, *cap. 8. cap. 13. de Restit. spoliator.* sed etiam si uxor mariti vitæ insidietur, & nequeat aliter maritus se ab ea tueri, divortium facere potest, *cap. 1. h. t. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 5. n. 2. Sanch. de Matrim. l. 10. D. 18. n. 2. & 8. Ponz. de Matrim. l. 9. cap. 23. num. 8.* contra aliquos. Quia cum non solum uxori, sed etiam, & marito hoc possit imminere periculum jus naturale dicitur, quod possit illud faciendo divortium vitare, siquidem cum correlativa sint, quod de uno dicitur, de altero sua proportione intelligendum est, juxta illud; *sed quæcumque viris, vobis quæque dicta, puella, creâite: diversis partibus arma damus.* Et licet ad hoc divortium requiratur autoritas Judicis Ecclesiastici; *arg. c. 8. c. 13. de Restit. spoliat. c. 4. h. t.* potest uxor à saviente discedere propria autoritate, si ut plerumque accidit, sit periculum in mora: nec restituitur, nisi saviens præstet cautionem de non offendendo, vel per pignora, & fidejussores, vel his deficientibus per juramentum; *arg. Auth. Generalitèr, C. de Episc. & Cleric.* Quod si adhuc mulier non credatur secûra, apud cognatos, vel alio loco securo donec causa disceptetur deponitur; *arg. cap. 14. de Spons. Sanch. de Matr. l. 10. D. 18. ex n. 40. Ponz. de Matr. l. 9. cap. 23. n. 6.* Quod si tanta fit conjugis savitia, ut nulla spes emenda-

tio-

tionis appareat, & sententia divortii perpetui sit pronuntiata à Judice, potest innocens Sacros Ordines suscipere, vel in Religione profiteri, etiam altero invito, secus est, si divortium sit tantum temporale. *Sanch. de Matr. l. 10. D. 18. n. 49.* si conjux in furorem incidat, ita tamen, ut sine periculo possit sanus ei cohabitare, separari non debent; *arg. cap. 18. 32. q. 5.* possunt tamen separari si in cohabitatione est periculum; imò si judicio Medicorum desperetur extinctio furoris potest fieri divortium perpetuum, & sanus poterit Sacros Ordines suscipere, vel Religionem profiteri. Quod si præter spem furiosus ad mentem redeat, suum conjugem revocabit ad cohabitationem. *Sanch. de Matr. lib. 10. D. 18. n. 48. Janet. D. 9. n. 9.* Etiam molesta cohabitatio, quæ ex rixarum, & jurgiorum frequentia, quæ inter conjuges oriuntur, cum gravem metum incutiant, & corpus, & anima possint periclitari, dat causam divortio. *Sanch. de Matr. l. 10. D. 18. n. 11.*

## TIT. XX.

## De Donationibus inter virum, &amp; uxorem, &amp; de dote post divortium restituenda.

185 **I**N præsentî titulo agitur de donationibus, quæ inter virum, & uxorem solent fieri: & in secunda Rubrica parte agitur de dote, quæ viro ab uxore traditur, & uxori à viro, dissoluto matrimonio, restitui debet: cum ergo de his suo ordine agendum sit: jam ad primæ partis explicationem deveniamus. Donatio merè liberalis, & gratuita quæ fit inter conjuges durante matrimonio, ita ut donans fiat pauperior, hoc est, quod ejus patrimonium actu habitum diminuatur, & donatarius fiat locupletior, hoc est, quod ejus patrimonium augeatur: est nullius momenti ex parte donantis: siquidem, nec civilem, nec naturalem ex ejus parte obligationem producit, jure resistente. Donatarius tamen potest rem donatam retinere, quousque revocetur à donatore, vel morte donatoris confirmetur, *cap. fin. h. t. & ibid. Barb. & Gonz. Sanch. de Matrim. l. 6. D. 1. & alii:* aliâs conjuges mutuo amore invicem spoliarentur, dum donationibus, non

temperantes profusa erga se liberalitate uterentur. *L. 1. ff. h. t.* Et melior in paupertatem incidere, & deterior ditior fieret. *L. 3. ff. eod. l. 4. tit. 11. p. 4. ibi: E porque el que fuese escaso, seria de mejor condicîon, que el que es franco en dar.* Etiam prohibentur donationes, quas sibi conjuges non immediate, sed alia mediante persona faciunt. *L. 5. ff. h. t.* Item venditio, vel alius quicumque contractus, si in eis pretium remittatur. Vel alia quæcumque debiti remissio: nam tunc etiam si alio nomine pallietur, erit vera donatio. Alii tamen contractus, in quibus donatio non intervenit valent inter conjuges. *L. 5. §. 5. ff. h. t.* Donatio sanè inter conjuges cum non adversetur bonis moribus, nec vergat in dispendium salutis æternæ: sed solum Legibus Civilibus opponatur, confirmatur per juramentum de ea non revocanda. *arg. cap. 28. de Jur. jur. cap. 2. de Pact. in 6. Covarr. 1. Var. cap. 7. n. 4. Gutier. de Jur. confirm. p. 1. cap. 3. num. 7. Gomez, Molina. Sanch. de Matr. l. 6. D. 11. n. 2.* contra *Barth. Bald. & alios.* At verò donatio causa mortis inter conjuges valet: quippe morte matrimonio soluto, cessat periculum, ne mutuo amore spolientur: imò, & donatio ab ipsis inter vivos facta, si non revocetur expresse, aut tacite: morte donantis ante donatarium confirmatur, *capit. fin. h. t. l. 32. §. 1. ff. eodem, l. 4. tit. 11. p. 4. Sanch. de Matr. l. 6. D. 14.* præcipue si præcessit traditio saltem ficta rei donatæ. Sed hodie non requiri, præcessisse traditionem tenent *Gonz. in cap. fin. h. t. n. 12. & alii.* Etiam in aliquibus casibus valet donatio inter vivos facta inter conjuges: 1. si donatio inter spouses celebratur, quin suspendatur ejus effectus in tempus jam contracti matrimonii. *L. 27. ff. h. t.* quod si dominii translatio in tempus matrimonii conferatur, non valet. *L. 32. §. 22. ff. h. t.* Si verò matrimonium non sequatur, non tenet donatio: siquidem sub tali conditione intelligitur celebrata: nisi pactum de non revocando obstat: vel copula post sponsalia sequatur: vel culpa donantis non sit matrimonium secutum. *L. 15. C. de Donat. ante nupt. 2.* Donatio, quæ confertur post mortem donantis. *L. 11. ff. h. t.* talis enim creditur donatio causa mortis: quæ sanè inter conjuges valet. *L. 9. §. fin. ff. h. t.* sed non transfertur in donatarium dominium, donec mors donantis sit secuta, etiamsi res donataria tradita sit. *L. 11. ff. h. t. Barbos. & Gonz. in 6. cap.*



cap. fin. h. t. Sanchez de Matrim. L. 6. D. 3. num. 8.

166 3. Maritus potest remittere uxori dotem promissam: nam tunc remittit, non quod suum est: sed quod erit; arg. L. 14. C. de Donation. ante nupt. scus si dos jam est soluta. Sanchez de Matr. L. 6. D. 3. n. 10. Hinc maritus hæres institutus, vel legatarius factus, ante acceptationem hæreditatis, vel legati potest in favorem uxoris renuntiare: quippe tunc nihil de ejus patrimonio, quod actu habet dimittitur: ac proinde non fit pauperior. L. 5. §. 13. ff. h. Non tamen potest post acceptationem: quia tunc pauperior fieret cum esset donatio juris adquisitæ. Nec potest maritus volenti donare ipsi jubere, ut uxori det: nam tunc censetur prius acceptare, & postea donare: ac proinde patrimonium minuitur. L. 3. §. fin. ff. h. t. Gomez 2. Var. cap. 4. n. 24. Sanchez de Matr. L. 6. D. 4. num. 2. Gomez in cap. fin. h. t. n. 14. Nec possunt conjuges, matrimonio durante, renuntiare lucris acquisitis tempore matrimonii: imò nec quærendis: quia sic renuntians fieret pauperior, & alter ditior: quod habet, quoad lucra; quod pretio æstimabile est. Nec paritas hæreditatis, & legati urget: nam eorum dominium acquiritur dependenter ab acceptatione hæreditatis, vel legati, scus in lucris in matrimonio quærendis, quod ab ipso jure conjugibus tribuitur. Ante matrimonium possunt utique hoc pactum ponere, scilicet, quod lucra unum tantum cedant: quia nec iniquum, nec contra substantiam matrimonii est tale pactum.

187 4. Rex exigui pretii possunt sibi conjuges donare, ut qua die natalis, vel aliis solemnioribus solent conjuges sibi donare. L. 31. §. 8. ff. h. t. 5. Valet donatio, quæ fit ex quadam comiseratione, vel pietate; v. g. ad sustentationem conjugis: ad valetudinem reparandam: ad adium incendio combustarum refectionem, ad sepulturam, & similia. 6. Si ædes conjugum ad habitationem permittantur, servi, vel animalia, vel vestimenta conceditur ad usum. L. 18. ff. h. t. vel si uxor aliquid donet marito ad dignitatem, gradum, vel officium obtinendum. L. 40. ff. h. t. 7. Si res donetur, ut in alium transferatur; v. g. ad fundationem capellæ. L. 5. §. 16. ff. h. t. Denique quoties non concurrunt simul hæc duo: scilicet, quod donans pauperior fiat, & donatarius ditior. L. 4. t. 11.

p. 4. ac proinde quolibet ex his deficienter, donatio non prohibetur. L. 5. §. 8. ff. h. t. L. 5. L. 6. tit. 11. p. 4. Donatio remuneratoria, quam maritus facit uxori ob ejus merita, & obsequia, si hæc sint æqualia, vel æquivalentia donationi attentæ qualitate personarum valet: siquidem tunc non est proprie donatio, ex mera liberalitate procedens, si excedat merita, quoad excessum non valebit. cap. 12. de Testam. Sanchez de Matrim. L. 6. D. 6. ex n. 6. Gomez in cap. fin. h. t. n. 7. Donatio facta inter conjuges existimatos, quando scilicet matrimonium est nullum ob aliquod dirimens impedimentum; si uterque, vel saltem donans ignoret nullitatem matrimonii est invalida donatio, non ex resistantia juris, cum vere non sint conjuges, sed ex defectu intentionis: nam donans credit, & vult uxori non extraneæ donare, & cum illa mulier vere non sit uxor, sed extraneæ, non censetur ei donare velle. L. 32. §. 27. ff. h. t. Sanchez de Matr. L. 6. D. 2. n. fin. & alii contra Sylv. Tabien. & alios. Si uterque sciat, nullum esse matrimonium donatio valet: quia cum personæ sint habiles, siquidem conjuges non sunt, & non desit animus donandi, donatio erit valida in foro conscientie. Sanchez de Matrim. lib. 6. D. 2. n. 2. In foro tamen externo sic donatum credit fisco in poenam reprobatæ matrimonii. L. 32. §. fin. h. t. L. 51. tit. 14. p. 5. si solus donans sciat matrimonii nullitatem valet in utroque foro. Molin. de Just. tr. 2. D. 200. Sanchez de Matr. lib. 6. D. 20. n. 4. & n. 5. qui dicit, id tenendum esse de Jure Castellæ, ex L. 50. tit. 14. p. 5.

188 Ad secundam Rubricæ partem deveniendo, de bonis uxoris agendum nunc est. Bona ergo uxoris alia sunt paraphernalia, alia dotalia. Paraphernalia ex ipsa nominis Græci significatione, sunt ea, quæ extra dotem sunt. L. 8. C. de Pact. convent. L. 17. tit. 11. p. 4. Et hæc si marito tradantur, fit respectu eorum quasi procurator uxoris, & solum ad communes usus suos, & uxoris ea expendere valet. Et matrimonio soluto fructus extantes, & quidquid involta uxore, & non ad communes usus est expensum, & quatenus maritus est factus lucupletior, uxori restituere tenetur. Et licet communijure attento aliqui teneant, mulierem non amittere hæc bona per adulterium: attamen de Jure Hispano ea amittere constat ex generalitate. L. 1. tit. 20. lib. 8. R. C. Sean en poder del marido, y juga

de ellos lo que quisiere, y de quanto han pero si hijos derechos ovieren ambos, ò el uno de ellos, heredem sus bienes. Ita Acev. ibid. num. 18. Sanchez de Matrim. lib. 10. D. 8. num. 10. Alia bona sunt dotalia, illa scilicet, quæ dotem constituunt. Dos ergo à dando vel donando dicitur: & hic sumitur, non formaliter pro conventionem, qua dos constituitur: nec effective, pro jure, quod maritus, vel uxor in dote habent, sed objective pro re in dote data, & sic communiter describitur. Est illa species, vel quantitas, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine marito datur ad sustinenda onera matrimonii, scilicet, ad uxorem, liberos, & familiam alendam. Si vè res sit corporalis, si vè incorporalis: si vè mobilis, si vè immobilis: si vè ususfructus, si vè feudum, vel quid simile: dummodo res sit propria dotem constitutens. L. 1. L. 14. tit. 11. p. 4. Si pater dotem constituit, sufficit, quod indefinite promittatur: nam tunc juxta facultates, & dignitatem est constituenda. Extraneus tamen non potest dotem indefinite promittere: talis enim promissio esset illusoria, nisi arbitrio boni viri esset determinanda dotis quantitas. Dos quidem, alia est profectitia, ea scilicet, quæ provenit à patre, vel avo paterno, vel à quocumque alio contemplatione patris. L. 5. ff. de Jur. dot. C. 2. tit. 11. p. 4. Alia est adventitia, quæ scilicet, non provenit à patre, nec ejus contemplatione, sed ab alio, vel extraneo, vel etiam consanguineo; etiam ab avo materno, vel fratre; arg. L. 35. ff. de Jur. dot. L. 2. tit. 11. p. 4. Si dos tantum promissa sit, producit ex parte promittentis obligationem ad eam tradendam, & ex parte promissarii actionem ad petendam eam: etiamsi nudo pacto sit promissa, præcipue de Jure Hispano. L. 2. tit. 16. lib. 5. R. C. Si verò dos sit constituta, vel tradita, etiamsi mulier habeat dominium naturale dotis, tamen maritus acquirit dominium civile. L. 7. tit. 11. p. 4. Nec pro ejus conservatione tenetur maritus cautionem præstare, si enim mulier suum corpus marito credere non veretur, quare dotem tradere timebit? L. 1. L. 2. C. Ne fidejussor. vel mandat. Potestque rem dotalem vindicare, fructusque percipere prorata matrimonii ad ejus onera sustinenda, ita ut si in anni dimidio moriatur, dimidia pars fructuum ejus hæreditarij restituitur. L. 7. ff. de Jure dotium. Si res immobiles inæstimatæ tradantur, vel etiam æstimatæ, sed tantum causa ta-

xationis, non potest eas maritus alienare, ne quidem cum consensu mulieris. Princ. Inst. Quib. alien. Res verò æstimatas æstimatione faciente venditionem potest maritus, quomocumque velit, alienare, quia carum absolutum domium acquirit: & matrimonio soluto solum ad pretii restitutionem tenetur. L. 10. ff. de Jur. dotium. Idem dicendum est de rebus mobilibus, quæ pondere, numero, vel mensura constat: nam matrimonio soluto tantum tenetur maritus alias ejusdem generis restituere. L. 42. ff. de Jur. dot. ac prohibendè in his rebus periculum cedit marito. L. 18. & seqq. tit. 11. p. 4.

189 Pater tenetur dotare filiam in patria potestate existentem. L. 8. tit. 11. p. 4. Etiamsi filia inscio, vel invito patre matrimonium contraxisset; si hoc dignum, & decens sit. Deinde filia naturali, vel spuria, vel ex damnato coitu orta, si inops sit, modicum dotem per modum alimentorum pater constituere debet. Quod si filia Religionem ingredi velit, cum causa Religionis sit matrimonium carnali favorabilior, etiam tenetur pater eam dotare. Sanchez de Matr. lib. 4. D. 26. n. 7. Etiam stuprator, si stupratam non ducit in uxorem, eam dotare tenetur. c. 1. c. 2. de Adulter. Et quidam dos debet taxari secundum facultates patris, numerum liberorum, dignitatem mariti, & consuetudinem loci, & ad hoc possunt parentes Judicis officio compelli. Non tamen debet dos necessariò esse æqualis legitime, siquidem hæc adhuc non debetur, sed tantum post patris mortem. Sanchez de Matrim. lib. 4. D. 26. n. 8. Jure Hispano dos non potest legitimam excedere, nec filia potest à patre meliorari in tertio, & quinto ratione dotis. L. 1. tit. 2. lib. 5. R. C. Uxor doti correspondet ex parte mariti donatio propter nuptias, seu contra dos, seu dotarium, ut dicitur in c. 4. h. t. & ibid. Gomez in 6. Hispanæ. Arras. Hæc quidem à marito, vel alio ejus nomine uxori constituitur in dotis remunerationem, & securitatem. L. 1. tit. 11. p. 4. & Jure Communi eisdem pactis, & quantitate, ac dos constituitur. L. 9. C. de Pactis convent. & potest sicut dos, vel ante vel post matrimonium constitui, & augeri. Sed ejus administratio, & fructus pertinent ad maritum, & soluto matrimonio ad ipsum redit donatio. L. 20. C. de Donat. ante nupt. sicut redit dos ad uxorem, vel patrem dotantem. L. 2. ff. Solut. Matr. Jur. tamen Hispano hæc donatio nequit excedere.



dere decimam partem bonorum mariti, nec potest renuntiare Legi hanc taxationem constituenti. *L. 50. Taur. L. 2. tit. 2. lib. 5. R. C. Sponsalitia largitas Hispanæ Donas.* Est donatio, quam sponsi mutuo sibi faciunt ante matrimonium, causa, & conditione tacita matrimonii; quo secuto acquiruntur donatorum, nec postea eo soluto restituere tenentur donati. *Sanch. de Matr. lib. 6. D. 18. n. 2.* Si donantis culpa non sequatur matrimonium amittitur donatum, donatorioque acquiruntur. Si culpa donatarii: ipse donatum restituere tenetur; si neutrius culpa intercedat, restituitur sponso donatio ab eo facta: si tamen oscularis fuerit sponsam, vel cum ea copulam habuit acquiruntur sponsa meditatione donationis; sive osculum præcedat, sive sequatur jocalium donationem: quod saltem de *Jure Hispano* tenendum est, ob generalitatem. *L. 54. Taur. L. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Sanchez de Matr. lib. 6. D. 18. n. 5.* Hæc donatio in *nostra Hispania* non potest excedere octavam partem dotis, quam maritus accipit ab uxore. *L. 1. tit. 2. lib. 5. R. C. & mortuo marito post matrimonium consummatum hæc jocalia acquiruntur mulieri: & ejus hæredibus: ita tamen, ut si maritus simul illi, & arras, & jocalia donavit, non possit simul omnia capere, sed sit in mulieris, & ejus hæredum optione, vel arras jocalia accipere: & hæc optio debet fieri intra 20. dies postquam requiruntur ab hæredibus mariti. *L. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Acev. & Matienz. ibid. Sanch. de Matr. lib. 6. D. 24.**

190 Constante matrimonio non potest uxor repetere dotem à marito: si quidem hic debet habere tale juvenam ad onera matrimonii substinenda. Excipitur 1. si maritus sua culpa; v. g. dilapidatione ad inopiam vergat. *L. 24. ff. Solut. Matrim.* Tunc enim debet maritus dotem assecurare fidejussione, vel alia sufficienti cautione: & hanc mulier recipere tenetur, dote apud maritum manente, si hoc Judex decernat, vel hic jubebit dotem apud sequestrem deponi, vel alicui mercatori tradi, ut salva substantia dotis ejus fructus tradat marito, ut onera matrimonii sustineat. *c. 7. b. t. si infortunio, seu casu fortuito maritus vergat ad inopiam non potest cogi ad dotis restitutionem. L. 29. tit. 11. p. 4. 2. potest dos repeti à marito, si ob aliquod crimen; v. g. læsæ Majestatis, hæresis, parricidii, beneficii, vis publica, vel quid simile mariti bona fisco addi-*

cantur. *L. 13. ff. Solut. Matr. 3.* quando filii prioris matrimonii, parentes, fratres, aut sorores uxoris non habent, unde alantur, vel ut à captivitate redimantur. Solutio quidem matrimonio, vel quoad vinculum, vel quoad thorum tantum, & cohabitationem; si perpetuo dissolvatur, etiam sine culpa conjugis v. g. si alter de consensu alterius recipiat Sacros Ordines, vel Religionem profiteatur, dos uxori restituenda est; & donatio propter nuptias marito; quippe tunc maritus non tenetur onera matrimonii sustinere ob quæ datur dos. *c. 1. b. t. L. fin. C. Solut. Matr. Gonz. in c. 1. b. t. n. 10.* Solutio ergo matrimonio res dotales immobiles sunt statim restituendæ: mobiles vero post annum, nisi pater, aut mater debeat restitutionem facere filiis minoribus, quia tunc potest dotem retinere usque ad legitimam filiorum ætatem, ut possit filios alere. *L. 31. tit. 11. p. 4. Bona tamen lucrata non dividuntur, sed ad quemlibet illorum spectat id, quod ex ejusque patrimonio, vel industria respectivè adquisitum est. L. 12. C. de Jur. dot. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 1. n. 5. Gutier. Barb. Gonz. in c. 2. b. t. in nostra Hispania pro matrimonio contrahitur quadam Legalis societas inter virum, & uxorem, ita ut communicentur, & dividantur pro æqualibus portionibus, soluto matrimonio, inter conjugem superstitem, & hæredes defuncti omnia bona, quæ sunt acquisita, durante matrimonio: sive ex negotiatione, sive aliunde provenierint: & Hispanæ dicuntur: *Bienes Gananciales.* Ab hac tamen dispositione, & communione extrahunt capitale, seu sors principalis utriusque conjugis, & bona Castrensia, officia, & donationes Regiæ; at verò fructus talium bonorum communicantur. Quod si mulier post mortem mariti luxuriose vivat amittit hæc bona lucrata. *L. 1. L. 2. L. 3. L. 4. L. 5. tit. 9. lib. 5. R. C. vid. Acev.* Si matrimonium declaratur nullum ob impedimentum latens, quod à contrahentibus ignorabatur errore probabili, dos uxori, donatio propter nuptias marito restituitur. *c. 1. b. t. si verò matrimonio cum tali impedimento scienter, vel cum ignorantia supina, & crassa contractum est, dos, & donatio propter nuptias acquiruntur fisco; nisi contrahentes sint Minores. L. 4. C. de Incest. & inur. nupt.* Et quidem dos, soluto matrimonio, reddit ad uxorem, non solum, quando ipsa sibi dotem*

construit. *L. 26. tit. 11. p. 4.* sed etiam quando ejus pater eam constituit, præcipue in *nostra Hispania*, in qua per matrimonium filius exit à patria potestate, *L. 8. t. 1. lib. 5. R. C.* sed etiam quando dos est adventitia, & constituta ab extraneo; nisi hic stipuletur, sibi dotem mortuo marito esse restituendam. Mortua tamen uxore dos filiis suis, aliisque hæredibus acquiruntur. *L. 30. L. 31. tit. 11. part. 4.*

191 Denique maritus restituere debet quidquid dolo, culpa lata, vel levi in re dotali deliquit. *L. 17. ff. de Jur. dot.* Imò etiamsi absque ejus culpa res dotalis perierit, vel deterioretur, si consistebat in rebus fungibilibus, numero, pondere, vel mensura constantibus; vel si res fuit æstimata æstimatione venditionem constituit. Nam tunc maritus acquirat plenum dominium: ac proinde ad ipsum pertinet periculum, & tantumdem præstare tenetur. *L. 42. ff. de Jur. dot.* si non est æstimata res dotalis æstimatione venditionem faciente, nihil præstare maritus tenetur. Maritus quidem, & ejus liberi gaudent in restitutione dotis beneficio, quod dicuntur *competentia*, ita ut non teneantur ultra quam quod facere possunt: ac proinde retinere valent, quod sit necessarium ad congruam sustentationem; etiamsi pactum contrarium adjiciatur: nam tale pactum contra bonos mores, & invalidum censetur. Nec enim æquitas patitur, inter tam conjunctas personas adeò severam exactionem, ut alter ad mendicitatem redigatur. *L. 12. ff. Solut. Matr.* Hoc tamen beneficio non gaudent maritus putativus, nec qui se dolo fecit impotentem ad dotem reddendam: nec alii hæredes mariti, nisi liberi. Præterea uxor pro dote repetenda gaudet hypotheca privilegiata, constituta quidem in omnibus mariti bonis, ut solutionem accipiat ante omnes alios creditores. *L. 30. C. de Jur. dot. L. 12. §. 1. C. Qui potiores, ibi: Sancimus, ex stipulatu actionem, quam mulieribus jam pro dote instituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse hypothecam potiora jura contra omnes: habere mariti creditores, licet anterioris sint temporis privilegio vallati.* At verò quoad paraphernalia habet uxor tacitam hypothecam, sed non privilegiatam, in bonis mariti, nec anterioribus creditoribus præfertur. *L. fin. C. de Pact. consent.* Si unus ex conjugibus adulterium committat, ac propterea divortium fiat, innocens; v. g. maritus

recuperat donationem propter nuptias, & insuper dotem lucratur: quando hæc ad uxorem est reditura; secus si ad alium, cui adulterium uxoris nocere non debet. *L. 23. tit. 11. p. 4.* Similiter uxor innocens dotem recuperat, & donationem lucratur; ut sic aliqua fiat innocentis compensatio, quoad offensam æg adulterio insurgentem, *cap. 4. b. t. Sanchez, de Matr. lib. 10. D. 8. n. 11.* Quod locum habet, etiam in matrimonio putativo, etiam detecta nullitate occulta. *Leg. 81. Taur. L. 4. tit. 20. lib. 8. R. C.* Maritus ergo innocens dotem sibi traditam potest retinere, & adulteram post divortium repetere volentem dotem exceptione adulterii repellere potest; *arg. cap. 4. b. t. Adultera verò non obligatur in conscientia donationem restituere, vel dotem tradere ante sententiam Judicis, vel dotem hæc amissio est pœna, ad quam solvendam ante sententiam Judicis obligatio non datur; arg. cap. 19. de Hæret. in 6. Sic Host. Abb. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 1. Barb. in cap. 4. b. t. n. 12. Sanchez, de Matr. L. 10. D. 8. n. 13.* Quando uterque adulterii reus est, delictum compensatur, *cap. fin. de Adult. L. 39. L. 47. ff. Solut. Matr.* si adulter liberos habeat ex illo, vel ex alio matrimonio, innocens solum usufructum dote, vel donatione, dum vivit, habet, proprietatem tamen ad filios pertinet. *L. 23. tit. 11. p. 4. Sanch. de Matr. L. 10. D. 8. n. 12. Gomez, in cap. 4. b. t. n. 12.* Si maritus in adulterium uxoris consensit, vel eam prostituit, vel leno fuit, non lucratur dotem. *L. 47. ff. Solut. Matr.* Si post adulterium commissum conjuges reconciliantur expressè, vel tacite cohabitando, etiamsi post judicium coemptum: imò, & sententiam latam, fiat reconciliatio, censetur actio, & injuria remissa ab innocente: ac proinde hic non lucratur, nec dotem; nec donationem adulteri, *cap. 4. b. t. Sanchez, de Matr. L. 10. D. 8. ex n. 21. Barb. in cap. 4. b. t. n. 14.*

## TIT. XXI.

## De Secundis Nuptiis.

192 Secunda nuptiæ, quo nomine tertiæ, quartæ, & ultiores comprehenduntur, licitæ sunt, Sacramentumque matrimonii constituunt, ut contra Tertullianum, Novatianos Hæreticos, & alios constat ex Apostol. 1.



Cor. 7. v. 39. ubi de muliere loquens ait: *Si dormierit vir ejus, id est, si moriatur, liberata est: cui vult nubat.* Et 1. *Timot.* 5. v. 14. loquens de viduis, ait: *Volo juniores nubere, cap. 11. §. 1. ibi: Non damari in Ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo, & secundo marito nubere, cap. 4. cap. fin. b. t. L. 1. tit. 12. p. 4.* Et ex antiqua, & universali Ecclesia praxi constat secundarum, & ulteriorum nuptiarum usus. Et quidem tempore S. Damasi Pontificis, quaedam mulier successivè nupsit viginti duobus viris, quorum ultimus viginti uxores sepeliebat, testè D. Hieronym. Deindè secundum matrimonium esse Sacramentum probatur à D. Thom. in 3. p. *Suppl.* q. 63. art. 2. in corp. ibi: *Respondet dicendum, quod ubicumque invenitur illa, qua sunt de essentia Sacramenti, ibi est verum Sacramentum: unde cum in secundis nuptiis inveniantur omnia, que sunt de essentia Sacramenti matrimonio (quia debita materia, quam facit personarum legitimitas, & debita forma, scilicet expressio consensus interius per verba de presenti) constat, quod etiam secundum matrimonium est Sacramentum, sicut primum.* Et licet in secundis nuptiis desit aliquomodo significatio Sacramenti, quia non est una unius, nil ipsis deest de essentia Sacramenti: alias non valeret matrimonium contractum cum corrupta ab alio: & licet antiquitus imponeretur poenitentia secundo nubentibus, cap. 8. §. 1. q. 1. non ex hoc nuptiæ improbantur: sed puniebatur contempnentia: & inordinatus affectus secundo nubentium. D. Thom. in 3. p. *Suppl.* q. 63. art. 1. ad 3. *sanè in cap. 9. §. 1. q. 1.* reprehenditur abusus contrahendi cum secunda uxore secundum sensum Legis antiquæ, qua post libellum repudii nova conjugia permittebantur. Quæ Lex, cum sit à Christo. D. correctæ, certè secunda conjunctio, non matrimonium, sed fornicatio erat. Ut Poeta dixit: *Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.* Laudabile tamen erit à secundis nuptiis abstinere amore continentia: ac proinde conjux potest legare aliquam quantitatem uxori sub conditione, quod non nubat. Nam hæc conditio honesta est, & eedit in honorem, & amorem prioris conjugis, nec absolutè impedit matrimonium: sed tantum sub conditione, si tale lucrum percipere velit: ac proinde, si vidua velit legatum percipere, cautionem præstabit, de eo cum fructibus res-

tituendo, casu, quo alteri nubat. Et post annum luctus sub hac cautione tradetur. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 87. n. 29. Et D. 91. n. 16. Gonz. in cap. fin. b. t. n. 9.* Quod si hæc conditio apponatur hæredi, vel legatario, qui numquam matrimonium contraxit, pro non adjecta habetur, siquidem favorabiliores sunt primæ nuptiæ, quam secundæ. L. 22. L. 72. §. 5. ff. de *Condit. & demonstr.* Profecto ut quis licitè possit ad secundas nuptias transire debet habere nuntium certum de prioris conjugis obitu, cap. 19. de *Sponsal.* ubi sumere debemus: *nuntium certum in neutro genere, id est, relationem certam, vel si in masculino sumatur: nuntius certus est qui nuntium certum affert: ita ut moralis certitudo habeatur; arg. cap. 2. b. t. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 3. Sanch. de Matr. L. 2. D. 46. n. 6. & de hac existimatione, & verisimilitudine intelliguntur, cap. 1. §. 4. q. 1. cap. fin. §. Porro, ut licet non contestat: nec sufficit probabilitas de morte alterius, cum agatur de valore Sacramenti, & de magno tertii præjudicio, scilicet, prioris conjugis, si fortè superstes sit, qui non debet in dubio spoliari jure suo. Nec sufficit præcisè absentia conjugis, quantumvis diuturna sit: ut contra L. 6. ff. de *Divort.* & L. 6. C. de *Repud.* constat ex cap. 19. de *Sponsal.* *Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 46. n. 1. Barbos. in cap. 1. b. t. n. 4.**

193. Habebitur certitudo moralis si de morte conjugis per scripturam deponant Magistratus Ecclesiasticus, vel Politicus, vel Militaris, vel Notarius publicus, vel alia persona publicam fidem habens, vel Parochus, quia est quasi Notarius publicus, vel duos testes etiam consanguinei asserentes, si se interfuisse morti, sepultura, vel exequiis, vel vidisse sepulchrum conjugis; arg. L. 12. ff. de *Testib.* cap. 23. eod. unius tamen testimonium non est sufficiens. *Sanch. de Matr. lib. 2. D. 46. n. 12. cum aliis contra Hostiens. Abb. & alios, nisi tale testimonium coadjuvetur aliis conjecturis, & adminiculis; v. g. si maritus erat senex, vel æger, vel interfuit prælio periculoso, vel morabatur in loco peste infecto, vel ingressus est navigationem periculosam. Vel si plures testes inveniantur, qui ejus obitum audierunt, vel quid simile. Nam his conjecturis concurrentibus sufficit unius fidedigni testimonium, si alia plenior probatio pro ratione locorum, nequeat haberi; arg. L. 5. §. 6. ff. de *Re milit.* Nec sola fama sufficit, nisi cum similibus con-*

conjecturis concurrat. Et tunc debet plenè per duos testes fama ipsa probari: qui quidem se à majori parte populi, & quidem non à pueris, vel fœminis, sed à viris gravibus, & fidedignis audisse deponant. Et quod simul concurrat causa rationalis, ex qua fama oritur; v. g. si conjux navigavit, & non compareat navis, vel si post prælium non invenitur, &c. *Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 46. n. 16.* Parochus, cui constat per certitudinem moralem de morte conjugis potest illum alteri copulare; arg. cap. 31. de *Reg. jur.* in 6. si dubitet, consulat Ordinarium, qui solet, quando probatio non est adeo perfecta, conjugi deferre juramentum, quod credat, suum conjugem mortuum. Sed extra hunc casum testimonium conjugis, ut in re propria deponentis non attenditur. L. 10. ff. de *Test.* Deniquè, cum regula generalis non possit dari, quæ certitudinem moralem præscribat, hoc relinquatur Judicis prudentis arbitrio. *Grégor. Lop. in L. 8. tit. 9. p. 4. V. Algunos. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 46. n. 7.* Si tempore matrimonii contracti, uterque conjux habuit dubium rationale de conjugis morte, cum uterque sit in mala fidei possessione, neuter petere, aut reddere debitum potest, donec dubium deponatur, & habeant judicium probabile de morte alterius, antequam secundum matrimonium contraheretur. Nec requiritur moralis certitudo, nec major probabilitas. *Sanch. de Matr. lib. 2. D. 42.* Si alter tantum cum hoc dubio contraxit, eo stante, reddere debet, ne conjugem privet possessione conjugii inibi bona fide ex sua parte: ipse tamen petere nequit, quia mala fide possidet, cap. 44. de *Sent. excomm.* cap. 2. b. t. *Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 42. ex n. 2. Barb. in cap. 2. b. t. n. 1. & 3.* Quando matrimonium jam est contractum non obstat dubium leve, à personis levibus ortum, quibus conjux non tenetur credere, cap. 44. de *Sent. excomm.* *Sanch. de Matr. lib. 2. D. 41. n. 42.* Si dubium rationale matrimonio superveniat, non potest dubitans, stante dubio, debitum petere, licet reddere valeat petenti bona fide: secus si mala fide petat: nam tunc non habet jus petendi, nec alter reddendi. Sic ergo dubitans inquirere diligentè veritatem tenetur. Quod si adhuc dubium, post talem diligentiam, perseveret, cum in dubio melior sit possidentis conditio; reddere, & petere liberè potest. Nec est necesse, ut in dubio pratico tutio-

rem viam sequat, cap. 3. de *Sponsal.* cap. 12. de *Homicid.* quia tunc solum dubitant an sit verum, & legitimum conjugium; non verò an liceat usus matrimonii. Si quidem hic à jure conceditur, cap. 44. de *Sent. excomm.* *Soto de Just. lib. 4. q. 5. art. ult. Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 41. mon. 47.* conjux, qui post contractum matrimonium scit certitudinem moralem, suum conjugem vivere, cum secundum matrimonium nullum sit ob impedimentum ligaminis, non potest, nec petere, nec reddere, quamvis censura compellatur, quippè talis conjunctio esset fornicaria: est quam nullus mali metu potest compelli, cap. 13. de *Restit. spol.* cap. 44. de *Sent. excomm.* cap. 2. b. t. *Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 39. ex num. 5. D. Thom. in 4. D. 27. q. 1. art. 2. q. 4. D. Bonav. D. Antonin.* sed tenetur primum matrimonium restaurare, & priori conjugi, relicta secunda cohabitare, cap. 2. b. t. si tamen conjux jam sit mortuus, licet tempore contracti matrimonii esset vivus, hoc matrimonium potest novo consensu utriusque ratificari, & in eo validè, & licitè perseverare valent.

194. Duo genera poenarum statuit Jus Civile adversus transeuntes ad secundas nuptias; quarum alia stabiluntur in odium mulierum, quæ intra annum luctus, scilicet, nondum elapso anno à morte mariti, contrahunt secundas nuptias, L. 1. L. 2. cap. h. t. L. fin. tit. 12. p. 4. ut hac prohibitione confusio, & perturbatio seminis, & sanguinis utriusque viri, & per consequens patris incertitudo vitetur: & etiam, ut marito defuncto, quem mulier lugere debet, reverentia debita servetur. Alia sunt in favorem liberorum prioris matrimonii statuta, quæ quidem, nullis existentibus liberis, vel ante parentem binubum mortuis cessant. L. 3. §. 1. cap. h. t. Poenæ contra viduam nubentem intra annum luctus in ejus odium inducta, & quæ nubendo ipsa incurrit, sunt quinque. Nam 1. ipsa fit infamis. Et hanc quidem infamiam participat vir eam ducens. 2. Fit in capax acquirendi ex hereditate, legato, vel alia ultima voluntate, nisi quid ipsi à marito relinquatur. 3. Nequit secundo marito ultra tertiam partem suorum bonorum relinquere, etiam si nulli liberi prioris matrimonii extant. 4. Non potest suis consanguineis ultra tertium gradum succedere. 5. Amittit omniam, quæ titulo hereditatis, legati, vel donationis mortis causa, vel propter nuptias, ei reliquit pri-



primus maritus. Et quidem si intra annum luctus nubat, acquiritur consanguineis mariti ab inestato venientibus; si verò nubat post annum luctus usufructum retinet. Hæc pœna, quæ expressè contra uxores sunt statuta. *L. 1. cap. b. t. ad viros non extenduntur.* Siquidem, nec perturbatio, & confusio seminis, & sanguinis, nec item incertitudo prolis timeant, etiamsi viri intra annum luctus contrahat: nec ipsi lucere uxores tenentur. *L. 9. ff. de His, qui not. infam.* ac proinde cessante omninò ratione nequiquam extenduntur tales pœnæ ad viros, quantumvis uxorum sint correlativi. Jure tamen Canonico est sublata pœna infamiae imposita Jure Civili secundo nubentibus, ut expressè cavetur in *cap. 4. cap. fin. b. t.* Et idem est de Jure Hispano. *L. 3. tit. 1. lib. 5. R. C.* Imò ob paritatem rationis, & reliquæ pœnæ supradictæ censentur ablatæ. Nam cum secundum matrimonium non solum sit licitum, sed & aliquando maxime expediens, ut periculo animarum subveniatur, debet esse liberum, ac proinde non solum pœna infamiae, sed & reliquæ abesse debent, ne matrimonium libertas infringatur. Et quidem censentur tales pœnæ ablatæ, non solum, quoad forum Ecclesiasticum, sed etiam quoad Saculare: nam in materia matrimonii, utpotè Sacramenti non Jus Civile, sed Canonico, ubique, & in omni Tribunali servandum est; *arg. cap. 4. cap. fin. b. t. cap. fin. de Præscript. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 7. num. 23.* plurimos citans.

195 In favorem liberorum prioris matrimonii sunt pœnæ sequentes statuta: 1. est quod vidua secundo nubens amittat proprietatem omnium, quæ à priori marito adquisierat titulo lucrativo, scilicet, donationis, vel ultimæ voluntatis: solumque usufructum retineat; proprietatem tamen liberis prioris matrimonii servetur. *L. 3. C. b. t. Sanch. de Matrim. L. 7. D. 88. n. 2. Gonz. in cap. fin. b. t. n. 5.* 2. Mulier non potest ex bonis suis marito secundo plus relinquere, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, quam uni ex liberis prioris matrimonii. Si verò ipsi ex inæqualibus partibus insituantur, non plus relinquere valet marito, quam cui minimam partem relinquit, si hæc legitimam attingat. *L. 6. L. 10. C. b. t.* ne liberos bonis privet, & ea in maritum insano amore capta effundat. Hæc duæ pœnæ non solum mulierem, sed & maritum secundum contrahentem comprehendunt.

*L. 5. C. b. t.* siquidem in utroque militat eadem ratio. 3. Tutelam, & curatellam liberorum amittit. *Auth. Sacramentum, C. Quand. mulier tutel.* Sed debet Judicem adire, rationem tutelæ dare, debitum solvere, & novum Tutorem liberis petere. Nec tutelam semel amissam recuperat, etiam mortuo secundo marito. Non tamen amittit executionem testamenti à marito ipsi commissam, etiamsi secundo nubat. Ut contra alios tenent *Covarr. Greg. Lop. Matienz. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 14. & alij. 4.* Amittit liberorum educationem: qui ab ea sunt separandi, & alibi educandi. *L. 1. C. Ubi pupilli educar.* Sed in hoc attendenda est cujuslibet loci consuetudo, cum arbitrium sit attentis circumstantiis, an mater privanda sit, vel non educatione liberorum. Et ita decisum in Regio Granatensi Prætorio testatur. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 88. n. 17.* contra alios aliter sentientes *apud ipsum, n. 16.* Hæc duæ pœnæ patres secundo contrahentes non comprehendunt. Nam patre existente, liberis, si non sint emancipati, non datur Tutor; sed ipse pater est legitimus administrator, gaudetque usufructu bonorum maternorum, filiis proprietate reservata. *L. fin. C. de Bonis matern.* Nec pater aliquo jure educatione liberorum privatur. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 12. & 20. 5.* Mulier, nubens viro inferioris conditionis, quam erat prior maritus, amittit privilegium honoris prioris mariti: quo tempore viduitatis gaudebat, quia sub priori matrimonio considerabatur: ad secundas vero nuptias transiens, jam non sub illo censetur, ac per consequens ejus privilegio caret. *L. 13. C. de Dignit. lib. 12. L. 7. tit. 2. p. 4. ibi: E aun ha otra fuerza el casamiento, segun las leyes antiguas, que maguer la muger fuesse de vil linage, si casare con Rey, debiela llamar Reyna; é si con Conde, Condesa, é am despues que fuere muerto su marido, la llamarán asi, si non casare con otro de menor guisa.* *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. num. 31. Gonz. in cap. fin. b. t. n. 5.* Hæc tamen pœnæ, cum nullo Textu Canonico sint sublata, & ratione justissima fundentur, quatenus indemnitati liberorum prioris matrimonii consulunt, ne à Parentibus amore secundi conjugii, suis bonis spoliarentur, hodie, etiam de Jure Canonico vigent, & servari debent. Nec enim verè sunt pœnæ, sed dispositiones justæ, & laudabiles; *arg. L. 4. tit. 1. lib. 5. R. C. & ibid. Acced. Greg. Lop. Molin. Sanch. de*

de *Matrim. lib. 7. D. 88. n. 39. Barbos. & Gonz. in c. fin. b. t. n. 9.* si vidua intra annum luctus fornicetur, incurrit pœnas statuas adversus viduas transeuntes ad secundas nuptias intra annum luctus. *L. 3. tit. 12. p. 4.* nec enim Jus Canonicum patrocinans matrimonio debet fornicationem, & culpas fovere. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 1.* Non tamen obligant in conscientia ad restitutionem ante sententiam declaratoriam Judicis. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 11.* ubi accuratè examinatur; quas pœnas in specie incurrat. Et quamvis *Anton. Gom. in L. 14. Taur. n. 17. & alij ob L. 9. tit. 12. lib. 3.* fori dicant, quod vidua etiam post annum luctus fornicans, amittit legata à viro relicta: tamen cum ex *L. 3. tit. 12. p. 4.* hæc pœna ad fornicationem intra annum sit restricta, & aliunde Leges fori solum obligent, quando usu admittæ sunt, & de talis Legis admissione non constet, dicendum est, quod non extenditur ultra annum luctus prædicta pœna, adhuc in nostra Hispania. Sic *Acosta, Fello, Matienzo, Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 90. n. 6.* ut verò certum est, quod in nostra Hispania vidua in quocumque tempore luxuriosè vivat non quatenus semel, aut iterum fornicetur, sed quatenus fornicationis vitio assuefacta est, vel more meretricio vivit: amittit lucra constante matrimonio acquisita, & mariti hæredibus debent restitui. *L. 5. in fin. tit. 9. lib. 5. R. C.*

196 Nuptiæ primæ, non tantum ex consilio sunt benedicendæ, sed ex præcepto. *c. 3. c. 5. 30. q. 5.* saltem sub veniali obligante. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 6.* conjugium tamen, quod non est benedictum validum quidem est, non tamen legitimum. *c. 1. 30. q. 5.* hoc est, non est conforme Legibus Ecclesiasticis. Qui tamen ante benedictionem consummat matrimonium vix veniale culpam committit, imò, & nullam, quando periculum incontinentiæ, vel alia justa causa adest. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 12. ex n. 7.* Hujusmodi benedictiones sunt quedam cæremonia, precepta, & oblationes sacræ, quæ in solemnitate nuptiarum adhibentur. *c. 1. 30. q. 5.* Et sanè ab Ecclesia sunt institutæ ad exemplum ipsius Dei, qui nostros protoparentes in Paradiso benedixit, & etiam ad honorem Sacramenti, & ad impartiendam conjugibus gratiam ad onera matrimonii, & prolis educationem. Ideò anathematizatur, qui tales cæremonias, & benedictiones dam-

nat. *1. vid. sess. 24. de Sacram. Mat. Can. 11.* Et hæc benedictiones, quæ Hispani: *Vellaciones* dicuntur sunt: quæ præbentur tempore Adventus, & Quadragesimæ. *Trid. sess. 24. de Ref. Matr. cap. 10.* Benedictio nuptiarum spectat ad Parochum utriusvis contrahentis: & ad nullum alium, sive Sacularem, sive Regularem, sine Parochi vel Ordinarii licentia. Quod si aliqui alterius Parochiæ sponsos, sine Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus manet, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debeat, seu à quo benedictio suscipienda erat absolvarur. *Trid. sess. 24. de Ref. Matr. cap. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 2.* Quando vel vir, vel mulier disjunctivè suscepit benedictiones, non sunt benedicendæ secundæ nuptiæ nec est necessarium, quod uterque simul benedictionem suscepisset. *c. 1. c. 3. b. t. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 15.* adeò ut si benedictio interfuit in matrimonio quod postea irritum apparuit, non sit in secundo repetenda, siquidem benedictio non nuptiis, sed potius personis impenditur. *c. 3. b. t. Sanch. de Matr. L. 7. D. 82. n. 16.* licet enim benedictio non sit Sacramentum, non est iteranda in eadem persona, sicut non reperuntur alia benedictiones solemnes rerum, vel personarum, ut pater in consecratione Ecclesie, altaris, & virginum, ne repetitione vilescat. *Sanch. de Matrim. L. 7. D. 82. n. 16.* Pœna suspensionis ab officio, & beneficio inflicta Sacerdoti benedicienti secundas nuptias, in *c. 1. b. t.* est casus specialis, nec constituit pœnam ordinariam huic delicto; quia esset nimis gravis. *Nazar. Rodrig. Diaz Pract. Crimin. c. 74. n. 2. Sanch. de Matrim. L. 7. D. 82. n. 2.* si alicubi alia consuetudo, vel statutum particulare vigeat circa benedictionem secundarum nuptiarum, hoc debet attendi. In pluribus locis, præcipuè in his partibus Indiarum viget consuetudo, quod nuptiæ benedicuntur, etiamsi secundæ sint quando alter eorum: sive vir, sive femina benedictionem non suscepit. Sic *Enria. Perez, & alij cum Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 82. n. 23.* imò in *L. 2. tit. 12. p. 4.* habetur, quod etiam nuptiæ secundæ benedicantur, & Textus prohibentes benedictionem secundarum nuptiarum intelligit prædicta Lex de nuptiis contractis durante matrimonio primo: quæ sanè illicitæ, & invalidæ sunt. Nec ex prohibitione be-



nedicendi secundas nuptias debet deduci, vel secundas nuptias non esse licitas, vel non constituere verum Sacramentum, sicut neutrum ex his infertur, licet ab Ecclesia sit bigamis imposita irregularitas. Nam ad hæc respondetur cum D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. ad 2. Dicendo, quod secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum Sacramentum, tamen consideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu Sacramenti: quia non habet plenam signi-

ficationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi, & Ecclesie. Et ratione hujus defectus benedictio à secundis nuptiis subtrahitur, sed hoc est intelligendum, quando secunda nuptia sunt secunda, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Et postea: Ad tertium dicendum, quod significatio perfecta, invenitur in secundo matrimonio, secundum se considerato, non autem si consideratur in ordine ad præcedens matrimonium, & sic habet defectum Sacramenti.

## LIBER V. DECRETALIAM.

### TITULUS PRIMUS.

#### DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, & Denuntiationibus.

**I**N Libro II. Decretalium præscribitur modus procedendi civiliter: nunc agitur de modo procedendi criminaliter: & quia tripliciter solent deluci in iudicium delicta, scilicet per accusationem, inquisitionem, & denuntiationem, de his nunc ordine in rubrica præscripto agendum est. In accusatione debet, præcedere accusantis inscriptio ad talionem, si non probaverit; in denuntiatione monitio charitativa; neutrum requiritur in inquisitione; sed sufficit, vel diffamatio, vel indicium, *cap. 24. h. t.* Accusatio, queremonia, seu actio criminalis est delatio rei criminis apud competentem Judicem ad publicam vindictam solemniter facta. Differt ab inquisitione, quia ad hanc non requiritur delatio, sed sufficiunt fama, & indicia; à denuntiatione, & actione: quia hæc non semper fiunt causa publicæ vindictæ, nisi tantum mediata. Actio enim utilitatem privatam agentis respicit: denuntiatione delinquentis correctionem: accusatio publicam vindictam, & utilitatem per delinquentium punitionem procurat: & ab utraque differt in solemnitate, qua debet fieri, accusatio, olim scilicet in scriptione ad poenam talionis, hodie cautione, de satisfactione præstanda.

2. Accusatio regulariter debet proponi in scriptis, & in libello. *L. 3. ff. h. t. L. 14. t. 1. p. 7.* vel si viva voce proponatur, debet Notarius eam in actis scribere, nisi causa levis sit. In libello enim debet exprimi. 1. nomen Judicis, ut constet an sit competens, vel non; accusatio enim criminalis non potest coram arbitris tractari, *cap. 9. de Integr. restitut. L. 32. S. 6. ff. de Recep. qui arbitr. Sed. Tom. II.*

coram Judice, qui saltem mixtum imperium habeat, & cui accusatus sit subiectus, vel ratione domicili, vel loci delicti, *cap. fin. de For. competent. 2.* Nomen, & cognomen accusantis, & accusati, ut appareat, an possit accusare, & accusari. 3. Crimen in specie, ut justè illud propria mensura Judex valet punire. 4. Locus criminis, & tempus, scilicet annus, & mensis commissi delicti: dies non debet exprimi, quia cum facillè quis possit oblivisci dici, vel hebdomada nimis facultas accusationis, & probationis restringeretur, nisi ejus expressio sit necessaria ad rei defensionem, ut probet coarctatam, nam tunc, reo exigente, dies exprimi debet. 5. Inscriptio, vel subscriptio accusatoris ad poenam talionis, ut sic accusantium temeritas coerceretur, *cap. 16. h. t.* Hodie poena talionis non est in usu, ac proinde nec inscriptio ad ipsam, ne hujus metu homines ab accusando delicta, cum Reipublicæ damno deterreantur, sed ejus loco accusator cavet per idoneos Fidejussores, & pignora de accusatione prosequenda, usque ad finem Judicii, de injuria, & omni damno resarcendo, expensisque solvendis, si accusator succumbat. *L. 7. S. 1. ff. h. t. L. 3. C. de his, qui accus. non possunt.* Si non præstet cautionem jubetur arrestari ejus persona, & in carcere custodiri; *arg. L. fin. cap. h. t.*

3. In libelli conclusione non est necesse petere poenam determinatam, sicut petitur determinata quantitas in libello civili, sed relatione facta de delicto, ipsa Lex poenam concludit, quam moderari non est in arbitrio accusatoris: ideo probato delicto licet dies, quo fuit commissum, vel qualitas in libello expressa non probetur, sequi debet rei condemnatio; quia Judex ex officio po-